

В.Я. Покайчук
кандидат юридичних наук
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

УДК 351.7

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСОБИСТОЇ БЕЗПЕКИ ПРАЦІВНИКІВ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

Розглянуто організаційні питання забезпечення особистої безпеки працівників органів внутрішніх справ України.

***Ключові слова:** органи внутрішніх справ, оперативно-службова діяльність, службово-бойова діяльність, службова підготовка, принципи єдиної підготовки, особиста безпека працівників органів внутрішніх справ, тактика, вогнева підготовка, психологічна підготовка, спеціальна-фізична підготовка, спорядження.*

Постановка проблеми. За роки незалежності України відбулись значні зміни в інститутах громадянського суспільства, в тому числі і в системі МВС. На сьогоднішній день органи внутрішніх справ діють в умовах бурхливих перетворень у суспільно-політичному житті країни, реформуючись відповідно до реалій часу.

Аналіз досвіду оперативно-службової та службово-бойової діяльності органів внутрішніх справ підтвердив, що кожен співробітник хоча б раз під час виконання службових обов'язків опинявся в ситуації, яка становила загрозу його життю та здоров'ю. За статистичними даними, десята частина працівників загинули, невірною обравши місце та час для проведення певних заходів.

За статистичними даними Міністерства юстиції та Федерального бюро розслідувань США, більшість правоохоронців, які загинули у перестрілці:

- не змогли реалізувати теоретичні знання та практичні навички у типових та екстремальних ситуаціях (візуалізація цілі та психологічна неспроможність застосувати теоретичні знання);
- не змогли застосувати способи стрільби, які забезпечують виживання;
- не змогли правильно оцінити обстановку та передбачити небезпеку (об'єктивна оцінка ступеня небезпеки ситуації і власної підготовленості для її вирішення, прогнозування можливих результатів, внесення відповідних поправок).

Більшість злочинців, які вбивають співробітників:

- стріляють зі зброї подвійної дії;
- використовують техніку інстинктивного ведення вогню (точкову стрільбу);
- свідомо обирають час та місце;
- психологічно підготовлені до застосування вогнепальної зброї на

ураження.

Аналіз схем сутичок та перестрілок свідчить що:

- дистанція застосування – 1.5 метра;
- тривалість – 2.5 секунди;
- інтенсивність – 3 постріли;
- дві з трьох перестрілок відбуваються вночі.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Питання забезпечення особистої безпеки працівників органів внутрішніх справ не отримали на сьогодні достатньої наукової оцінки. Дослідженню окремих аспектів присвячені роботи Д.О. Александрова, М.І. Онуфрієва, О.М. Бандурки, С.В. Городянка, В.Г. Грибана, І. В. Жадана, Я.Ю. Кондратьєва, О.В. Негодченка, В.В. Посмертного, А. І. Суббот, В.Г. Фатхутдінова.

Мета. Таким чином, доцільним та практично необхідним виглядає аналіз проблемних питань забезпечення особистої безпеки працівників органів внутрішніх справ України та обґрунтування пропозицій щодо її вдосконалення.

Виклад основного матеріалу. Проблема захисту людини від небезпек постала водночас із появою людства на Землі. Упродовж усієї історії цивілізації кожна окрема людина загалом дбала про власну безпеку та безпеку своїх близьких, так само як і людству доводилося дбати про безпеку свого існування. Недарма потреба в безпеці разом із фізіологічними потребами складає основу ієрархії потреб А. Маслоу.

Проблема безпеки як соціального явища є однією з глобальних проблем сучасності. З точки зору історичного підходу «безпека» розумілась як комплекс сформованих та оптимально збалансованих зовнішньо- та внутрішньополітичних умов, які становлять основу комфортної життєдіяльності людей і гарантують позитивний результат будь-якої зміни, що відбувається в ній [1]. Подібний підхід переважав до недавнього часу й у вітчизняній науці. З розвитком цивілізації, суспільних відносин розуміння поняття «безпека» дещо змінилося, стало більш досконалим, з'явилась певна різноманітність його інтерпретацій.

Як свідчить аналіз наукових праць, на сьогоднішній день дослідники розглядають безпеку як:

1) стан об'єкта (системи, процесу), при якому можливість виникнення небезпечної події виключено або нівелюються її наслідки (В. Джигирей, О. Доценко, В. Заплатинський, В. Жидецький та ін.);

2) здатність, властивість об'єкта (системи, процесу) протистояти небезпечним станам або навіть виключати саму можливість їх виникнення (С. Боголюбов, П. Белов, В. Добровольський, М. Зубок та ін.);

3) сукупність умов діяльності або зовнішнього середовища, в яких виключено негативний вплив на об'єкт (С. Роцин, Т. Кабаченко, С. Решетіна, Г. Смолян, А. Сухов та ін.);

4) систему заходів, спрямованих на забезпечення захисту об'єкта від впливу небезпечних факторів (С. Городянка, Ю. Корнєєв, А. Папкін та ін.).

Оскільки такі тлумачення поняття безпеки, як здатність, властивість,

сукупність умов, система заходів, відображають лише окремі способи, порядок, напрями забезпечення особистої безпеки, ми, як і ціла низка дослідників [2; 3; 4], погоджуємось з думкою Є. Потапчука та В. Торічного і будемо розглядати особисту безпеку працівника ОВС як стан захищеності особистості, що забезпечує збереження її цілісності та можливість розвитку, оскільки саме в такому аспекті безпека людини постає як її фундаментальна потреба, реалізація якої забезпечує її стабільне існування і подальший розвиток [5].

З урахуванням цього і специфіки професійної діяльності працівників ОВС України ми вважаємо, що особиста безпека правоохоронців – це такий стан їхньої захищеності від небезпечних чинників професійної діяльності, який забезпечує, з одного боку, їхню фізичну, психічну та духовну цілісність, а з іншого – можливість успішного виконання функціональних обов'язків і службових завдань, їхній професійний та особистісний розвиток.

Розгляд проблеми забезпечення безпеки та виживання, розробка алгоритму дій працівників органів внутрішніх справ у типових та екстремальних ситуаціях під час виконання службових обов'язків слід розпочати з «кола виживання» та визначення його компонентів.

Коло виживання – це динамічна ілюстрація, яка акцентує увагу на тісному зв'язку між всіма його компонентами та безпекою і виживанням працівників ОВС. Кожен співробітник повинен розуміти важливість кожного з елементів і їх вплив на забезпечення особистої безпеки, його життя та здоров'я.

Структурними компонентами кола виживання є:

- тактика дій у типових та екстремальних ситуаціях;
- фізична підготовка працівників;
- вогнева підготовка працівників;
- психологічна підготовка працівників;
- спорядження.

Спираючись на вищевикладене, навчання особового складу в системі службової підготовки слід будувати на таких постулатах:

1. Тактика – це спосіб діяльності, лінія поведінки, сукупність прийомів і способів для досягнення поставленої мети. При цьому кожне оперативно-службове завдання є унікальним і вимагає гнучкості у використанні та виборі засобів для забезпечення його виконання.

Кожен тематичний план з тактико-спеціальної підготовки повинен містити розгляд тем: «Прикриття/сховище»; «Тактика швидкого огляду місця події (дистанція – 7 метрів)»; «Тактика підходу до дверей»; «Сигнали руками»; «Готовність зброї до застосування (висока позиція, низька позиція, позиція ближнього бою)»; «Сфера відповідальності»; «Комунікативна підготовка» (застосовується як «поліцейський» міст, який дозволяє долати мовний бар'єр, є одним із перших елементів на шляху застосування сили).

2. Фізична підготовка – абсолютно обов'язкова для працівників ОВС, які є представниками виконавчої влади та інколи застосовують заходи фізичного впливу для виконання службових обов'язків, навчальна дисципліна, що складається із загальної фізичної підготовки та спеціальної фізичної підготовки. Її слід розглядати в тому числі й як спроможність не дозволити

заволодіти своєю зброєю та зберігати фізичний контроль над ситуацією. Вивчення дисципліни повинно включати: загальнофізичну підготовку (для тренування м'язової системи, витривалості, серцево-судинної системи (роботу серця та легенів)); спеціальну фізичну підготовку (для відпрацювання навичок затримання та конвоювання злочинців і правопорушників).

3. Вогнева підготовка – навчання навичкам ведення вогню по рухомим та нерухомих цілям (в обмежений час, після пробіжки, з перенесенням вогню, зі зміною магазину), що має на меті ознайомлення із принципами влучної стрільби та відпрацювання практичних навичок. Техніко-тактична підготовка працівників органів внутрішніх справ до використання вогнепальної зброї у різноманітних ситуаціях повинна спиратись на підстави та порядок її застосування [6] та включати вправи, які моделюють реальні ситуації. З прийняттям нового курсу стрільб для працівників ОВС у 2011 році [7] прослідковується, на відміну від попереднього [8]:

- системність та послідовність вивчення вправ;
- скорочення дистанції застосування вогнепальної зброї.

Слід зауважити, що для того щоб взятись за зброю, мають бути підстави, вичерпний перелік яких визначено ст.ст. 15 та 15¹ Закону України «Про міліцію» [6]. Після того як зброя була оголена та приведена у готовність, працівник повинен спрямувати її на:

- об'єкт, який являє собою загрозу (висока позиція зброї);
- в інше місце – лише у випадку, якщо на лінії вогню (між працівником та об'єктом загрози) з'явилась стороння особа. У такому разі ствол зброї має бути спрямований у землю (низька позиція).

Під час контролю об'єкта загрози рекомендується застосування однієї з таких позицій:

- висока позиція зброї;
- позиція ближнього бою;
- низька позиція зброї.

4. Психологічна підготовка – це підвалини виживання, тому що спроможність прийняти належне рішення у критичній ситуації є найголовнішим фактором виживання.

Одним із основних питань психологічної підготовки працівників ОВС є професійно-психологічна готовність – сукупність якостей і властивостей особистості, що зумовлює стан змобілізованості психіки, настроєність на найбільш доцільні, активні та рішучі дії у складних чи небезпечних для життя і здоров'я умовах виконання службових обов'язків.

Компонентами професійно-психологічної готовності, на думку М.І. Ануфрієва і Я.Ю. Кондратьєва [9], є:

- мотиваційний (установка не тільки на найбільш доцільні, активні та рішучі дії, а й на власну безпеку);
- орієнтаційний (вивчення та усвідомлення умов і особливостей діяльності, способів можливих дій в різних варіантах розвитку подій);
- операційний (навички та вміння реалізувати професійні дії);
- вольовий (самоконтроль, саморегуляція, самомобілізація);

– оцінюючий (об'єктивна оцінка ступеня небезпеки ситуації і власної підготовленості для її вирішення, прогнозування можливих результатів, внесення відповідних поправок).

Забезпечення особистої безпеки працівників ОВС (крізь призму психологічної підготовки) у переважній більшості ризикованих оперативно-службових ситуацій ґрунтується на таких засадах:

– відпрацьовані безпечні тактико-психологічних прийоми при затриманні правопорушників та ефективні взаємодії з об'єктами професійної діяльності;

– вміння й навички протидії шантажу і провокаціям правопорушників;

– сформована безпечна поведінка, спілкування, вирішення конфліктних ситуацій, психічне саморегулювання та захист від маніпулятивного суґестивного впливу;

– психологічна готовність до застосування прийомів і заходів фізичного впливу на правопорушників в екстремальних ситуаціях, а у разі необхідності – і зброї [10, с. 268].

5. Спорядження.

Неналежне забезпечення працівників ОВС табельною зброєю і спеціальними засобами (засоби індивідуального захисту, засоби активної оборони, засоби забезпечення спеціальних операцій, пристрої для відкриття приміщень) мінімізує ймовірність завдання шкоди життю та здоров'ю працівника ОВС.

Основними причинами негативних наслідків, яких зазнають працівники ОВС та які призвели до загибелі, є:

1) некомпетентність (неспроможність професійно виконувати свої функціональні обов'язки);

2) незнання підстав і умов застосування вогнепальної зброї і, як наслідок, страх застосувати її на ураження у випадках, передбачених законодавством;

3) неналежне проведення обшуку чи використання засобів активної оборони (наручників).

4) перевтома;

5) передчасне розслаблення:

– вперше вступаючи у контакт, який, на думку працівників ОВС, не має загрози, вони природно розслабляються;

– засідки трапляються рідко, менше ніж у 1 % випадків, в інших випадках злочинці очікують сприятливого моменту;

6) вибір невдалої позиції;

7) невміння вірно оцінювати обстановку й ефективно діяти у ситуаціях, коли злочинці погрожують їх життю або здоров'ю;

8) невиправдана безпечність.

Висновок. Спираючись на вищевикладене, слід переглянути підходи до організації навчання працівників ОВС України особистій безпеці як у вищих навчальних закладах МВС України, так і в системі службової підготовки.

Бібліографічні посилання

1. Васьковська В. П. Право людини на безпеку та конституційно-правовий механізм його забезпечення : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.02 «Конституційне право» / В. П. Васьковська. – К., 2006. – 20 с.
2. Ковальська І. Е. Особиста безпека військовослужбовців Державної прикордонної служби України : сутність, структура та соціально-психологічні чинники її забезпечення [Електронний ресурс] / Ковальська І.Е. // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України : електрон. наук.-фах. вид. / гол. ред. І. О. Грязнов. – 2011. – Вип. 3. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/e-journals/Vnadps/2011_3/11kiescz.pdf.
3. Краснянская Т. М. Личная безопасность человека в проблемном поле психологии безопасности [Электронный ресурс] / Т. М. Краснянская // Вестник Ставроп. гос. ун-та. – 2005. – Вип. 40. Режим доступа : <http://www.vestnik.stavsu.ru/40-2005/19.pdf>.
4. Приходько І. І. Феноменологія безпеки особистості у психологічних дослідженнях / І. І. Приходько // Вісник Нац. ун-ту оборони України : зб. наук. праць / ред. Стасюк В.В. – К. : НАОУ, 2009. – Вип. 3 (11). – С. 149–155.
5. Потапчук Є. М. Поняття «Особиста безпека прикордонників» та чинники її забезпечення / Є. М. Потапчук, В. О. Торічний // Вісник Нац. академії Держ. прикордонної служби України. – Х., 2012. – № 2.
6. Про міліцію : Закон України // ВВР УРСР. – 1991. – № 4. – Ст. 20.
7. Курс стрільб із стрілецької зброї для рядового та начальницького складу органів внутрішніх справ України : затв. наказом МВС України від 07.09.2011 р. № 658.
8. Про організацію професійної підготовки осіб рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ України : наказ МВС від 25.11.2003 № 1444.
9. Ануфрієв М. І. Забезпечення особистої безпеки працівників ОВС при виконанні службових обов'язків : навч.-практ. посіб. / М. І. Ануфрієв, Я. Ю. Кондратьєв. – К., 1999.
10. Грибан В.Г. Охорона праці в органах внутрішніх справ : підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] / В. Г. Грибан, О. В. Негодченко. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 336 с.

Покайчук В. Я. Организационные вопросы обеспечения личной безопасности работников органов внутренних дел. Рассматриваются организационные вопросы обеспечения личной безопасности сотрудников органов внутренних дел Украины.

Ключевые слова: органы внутренних дел, оперативно-служебная деятельность, служебно-боевая деятельность, служебная подготовка, принципы единой подготовки, личная безопасность работников органов внутренних дел, тактика, огневая подготовка, психологическая подготовка, специальная-физическая подготовка, снаряжение.

Pokaychuk V. Ya. Organizational issues of ensuring personal safety of internal affairs officers. The author considered organizational issues of personal safety of employees in the internal affairs of Ukraine.

Analyzing elaborated scientific goals, the author notes that the successful execution of service tasks to protect public order and the fight against crime put before the internal affairs bodies can be explained by the qualitative staff. The daily activities of the latter often directly related to the operation of various types of sources of increased danger. Because of their professional competence, mental and physical ability, psychological resistance to daily stress depends not only on duty, but by the time the safety of both the police officers and other citizens.

Analysis of the experience of the operational and service-combat activities of the Interior bodies confirmed that each officer at least once during the execution of service-combat duties was in a situation that was a threat to his life and health. According to statistics tenth of officers were killed choosing wrong place and time for some action.

Analyzing the latest research and works, main trends of scientific development in that direction a special attention during training as in higher educational establishments of Ukraine and in the system of in-service training must be paid to areas identified " Survival circle" – a dynamic illustrations, which focuses on the close connection between all its components and

the safety and survival of law-enforcement officers. Every officer must understand the importance of each of the elements and their impact on personal safety, his life and health.

Structural components of the Survival circle are: tactics in typical and extreme situations; physical training of officers; fire training of officers; psychological training of officers; equipment.

Based on the analysis the author gave suggestions for improving the education in the system of in-service training in the light of "survival of the circle" and the strategic direction of the police system in modern terms, but ought to become the solution of problems of personnel selection based on predictive analysis. And given the fact that the police belong to ergodic systems whose elements is a man, the state should primarily take care not only about the quality selection and training of professionals to adequately ensure public safety, but also about their personal safety.

Keywords: *internal affairs bodies, operational activity, service and military activities, service training, a one-stop training, personal safety of law enforcement officers, tactics, fire training, psychological training, special physical training, equipment.*

Надійшла до редакції 04.06.2013

Д.С. Припутень

кандидат юридичних наук
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

УДК 342.922

ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ ФОРМ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МІЛІЦІЇ НА МЕТРОПОЛІТЕНІ

Висвітлено поняття форм та їх видів адміністративно-правової діяльності міліції на метрополітені. Проаналізовано детально правові та неправові форми адміністративно-правової діяльності міліції на метрополітені.

Ключові слова: *форма адміністративно-правової діяльності, види, класифікація, акти управління.*

Постановка проблеми. Згідно зі ст. 3 Конституції України, „людина, її життя і здоров’я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю..., а утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов’язком держави” [1]. Отже, проголосивши людину найвищою соціальною цінністю та взявши на себе зобов’язання забезпечувати реалізацію її прав, свобод та законних інтересів у всіх сферах життєдіяльності, держава створює відповідну систему органів, зокрема і правоохоронних, невід’ємною складовою яких є органи внутрішніх справ України, які виконують широке коло завдань щодо забезпечення законності та правопорядку, захисту прав і свобод громадян, прав і законних інтересів юридичних осіб від різних протиправних посягань. Саме тому однією із сфер реалізації прав, свобод та законних інтересів фізичних осіб, а також прав і законних інтересів юридичних осіб у будь-якій сучасній державі є транспортна, зокрема і метрополітен, оскільки транспорт є невід’ємною галуззю суспільного виробництва, покликаний задовольняти